

XXII. ELS PSEUDOSCORPINS (ARACHNIDA, PSEUDOSCORPIONES)

V. MAHNERT

MAHNERT, V. 1993. "Els pseudoscorpins (Arachnida, Pseudoscorpiones)". In ALCOVER, J.A., BALLESTEROS, E. & FORNÓS, J.J. (Eds.), *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*, CSIC-Edit.Moll, Mon. Soc. Hist. Nat. Balears 2: 355-360. Es donen dades sobre el material aracnològic corresponent a l'ordre dels Pseudoscorpiones recol·lectats a l'Arxipèlag de Cabrera. Dotze tàxons han resultat ésser citacions noves per a la fauna cabrerenca, tres d'aquestes són noves per a les Balears (*Roncus caralitanus*, *Calocheiridus olivieri* i *Garypus levantinus*) i altres dues noves per a la ciència (dues espècies del gènere *Chthonius*). El nombre total d'espècies conegudes, fins aleshores, de Cabrera és de quinze.

THE PSEUDOSCORPIONS (ARACHNIDA, PSEUDOSCORPIONES) FROM THE CABRERA ARCHIPELAGO. New records for the order Pseudoscorpiones are given for the Archipelago of Cabrera. Twelve species are recorded for first time for the caprarian fauna, three of them are new from Balearics Islands (*Roncus caralitanus*, *Calocheiridus olivieri* i *Garypus levantinus*) and two are new species (genera *Chthonius*). At the moment the number of taxa for this Archipelago is 15.

INTRODUCCIÓ

No són pocs els treballs, publicats recentment, que han estat dedicats a la fauna endògea i cavernícola dels pseudoscorpins de les Balears i on s'assenyalen una o més espècies d'aquest Arxipèlag (BEIER, 1961; BELLÉS, 1987; LAGAR, 1972; MAHNERT, 1977; 1978; 1989; ORGHIDAN et al., 1975; ZARAGOZA, 1986). ESTANY (1977) assenyala tres espècies de l'illa de Cabrera: *Neobisium ischyrum balearicum* Beier, *Pselaphochernes setiger* L. Koch i *Hysterochelifer tuberculatus* (H. Lucas). El present treball és fruit de l'estudi dels pseudoscorpins recol·lectats amb motiu de les distintes campanyes realitzades per l'Institut d'Estudis Avançats de les Illes Balears (IEAIB-CSIC) i que m'han estat confiades per al seu estudi. Tretze són els tàxons representats en aquesta petita col·lecció, augmentant a 15 el nombre d'espècies conegudes de l'Arxipèlag de Cabrera. Dues espècies han resultat ésser noves per a la ciència i seran descrites a un treball posterior.

Excepte aquestes dues noves espècies, totes les altres són tàxons amb una àmplia dispersió per tota la conca mediterrània. Malgrat tot, l'inventari dels pseudoscorpins de Cabrera no està, probablement, tancat. Certes espècies descrites d'altres illes de les Balears com *Roncus neotropicus* Redikorzev, *Acanthocreagris balearica* (Beier), *Pselaphochernes balearicus* Beier, *Dactylochelifer balearicus* Beier

i *D. besucheti* Mahnert podrien esser presents entre la fauna cabrerenca. D'altra banda, l'existència a Cabrera d'espècies amb una àmplia distribució biogeogràfica com *Chthonius ischnocheles*, *Apocheiridium ferum* o *Chelifer cancroides*, és també probable.

MATERIAL I MÈTODES

El material emprat i la metodologia seguida ha estat la mateixa que s'explica al capítol d'aranèids (PONS, 1993) per tant, no cal redundar-hi.

RESULTATS

S'han estudiat 13 espècies recol·lectades de l'Arxipèlag de Cabrera. Dues d'elles han resultat esser noves per a la ciència (MAHNERT, en preparació), tres són citacions noves per a les Balears i dotze són noves citacions per a l'Arxipèlag de Cabrera. Per completar el catàleg, conegut fins ara, de la fauna de pseudoscorpins de l'Arxipèlag s'inclouen dues espècies més citades per ESTANY (1977) que no han estat recol·lectades. A la taula 1 es recullen totes aquestes dades.

Els espècimens estudiats en el present treball estan depositats en la col·lecció aracnològica del "Museu de la Naturalesa de les Illes Balears (acrònim MNM)" i al Museu de Genèva (Suïssa).

Família CHTHONIIDAE

Chthonius (Ephippiochthonius) gibbus Beier

Localitats: Es Burri; L'Imperial; Puig des Frare; Bellamiranda; Na Redona; Camí de la Serra de ses Figueres; Penyal Blanc; Caló des Palangrers; Cova des Burri; Estell de sa Teula; Canal de s'Aigo; Illa de ses Rates; Na Pobra.

Espècie distribuïda per la zona circummediterrània occidental (Itàlia, Malta, Algèria, Tunísia, Marroc i Espanya). Havia estat assenyalada de Menorca (BEIER, 1961) i de Mallorca (MAHNERT, 1975).

Chthonius (Ephippiochthonius) n. sp.

Localitat: Illa des Conills.

S'ha estudiat un únic exemplar que sembla proper a *C. vachoni* Heurtault de França (Gironde).

Chthonius (Ephippiochthonius) n. sp.

Localitat: Avenc des Frare.

Espècie, probablement, propera a *C. balearicus* Mahnert de les coves de Mallorca. Es distingeix fàcilment d'aquesta per la presència de 4 ulls i per les dades morfomètriques. Foren recol·lectats sis espècimens.

Família NEOBISIIDAE

Neobisium ischyrum balearicum Beier

Localitat: Illa de Cabrera.

Espècie assenyalada per ESTANY (1977).

Roncus caralitanus Callaini

Localitats: Pinar sobre Can Feliu; Bellamiranda, Penyal Blanc; Caló des Palangrers; Camí de la Serra de ses Figueres; Es Burrí.

Aquesta espècie, descrita de Sardenya, és una citació nova per a les Balears. Els espècimens compten amb la major part dels caràcters citats en la descripció original, però no concorden en el nombre de dents, més nombroses en els dits de la pinça: de 54 a 61 en el dit fix, de 52 a 58 en el dit mòbil (en contra dels 46 a 49 en el cas de *R. caralitanus* sensu stricto). Aquesta lleugera diferència sembla actualment insuficient per separar taxonòmicament aquestes dues poblacions, malgrat la distància geogràfica. A més a més, la variabilitat d'aquests caràcters està no massa ben definida en el cas dels espècimens de Sardenya.

L'espècie *Roncus lubricus* ha estat assenyalada de Mallorca (BEIER, 1961; MAHNERT, 1977). Després de publicats els treballs de GARDINI (1983) i de GARDINI & RIZZERIO (1985) aquella determinació podria haver estat confosa amb una altra espècie (*R. caralitanus*).

Família SYARINIDAE

Microcreagrina hispanica (Ellingsen)

Localitat: Port de Cabrera.

Espècie nova per a la fauna cabrerenca, citada de Mallorca per BEIER (1961) i ORGHIDAN et al. (1975).

Família OLPIIDAE

Olpium pallipes (H. Lucas)

Localitats: Illa des Conills; Port de Cabrera.

Aquesta espècie està àmpliament repartida per tota la regió circummediterrània. Havia estat citada de Menorca (BEIER, 1961) i de Mallorca (ORGHIDAN et al., 1975).

Calocheiridius olivieri (Simon)

Localitats: Na Plana; Na Redona; Port de Cabrera; Estell Xapat de Ponent.

Citació nova per a la fauna de les Balears. L'espècie fou redescrita per HEURTAULT (1981) i fou transferida al gènere *Calocheiridius* Beier i Turk. Les diferències taxonòmiques entre les tres espècies assenyalades a la circummediterrània no són molt clares, ja que es fonamenten principalment en les dimensions dels apèndixs mastegadors.

La nova espècie de *Calocheiridius* n. sp. assenyalada per ORGHIDAN et al. (1975) de Mallorca podria pertànyer a *C. olivieri* Simon. Una femella de *C. olivieri* provinent de Mallorca es conserva al Museu de Copenhague (lg. Sondergaard, III.1962), un mascle de la mateixa espècie (en aquell moment atribuïda per l'autor a *Calocheiridius libanoticus* Beier) fou recol·lectada per S. Mahunka i L. Papp (Museu de Budapest) a Mallorca ("Puerto de Andratx", 28.5.1972).

Família GARYPIDAE

Geogarypus nigrimanus (Simon)

Localitats: N'Ensiola; Port de Cabrera.

Citada de Mallorca i de Menorca per BEIER (1961) i de Mallorca per ORGHIDAN et al. (1975). Les col·leccions del Museu de Genèva confirmen la diagnosi dels espècimens de Mallorca i d'Eivissa (lg. Cl. Besuchet, V. Mahnert i L. Gasull).

Garypus levantinus Navas

Localitats: Na Pobra; Illa de ses Bledes; Illa de ses Rates; L'Esponja.

Aquesta espècie halòfila està àmpliament distribuïda per totes les regions de la circummediterrània. La situació taxonòmica de les tres espècies europees del gènere *Garypus* no és del tot satisfactòria. S'està treballant en la seva revisió. *G. levantinus* és assenyalat per primera vegada de les Illes Balears, ESTANY (1977) esmenta la presència de *Garypus beauvoisi* (Savigny) a Menorca.

Família CHERNETIDAE

Pselaphochernes lacertosus (L. Koch)

Localitats: Na Foradada, L'Imperial; Illa de ses Bledes; Na Pobra.

Aquesta espècie, distribuïda per la conca Mediterrània, es troba freqüentment en terra i sota l'escorça dels vells arbres. BEIER (1961) assenyalava la presència d'aquesta espècie a l'illa d'Eivissa. Les col·leccions del Museu de Genèva confirmen la seva presència amb exemplars recol·lectats de Mallorca i de Menorca (lg. Besuchet, V. Mahnert).

Pselaphochernes setiger (L. Koch)

Localitat: Na Foradada.

No és representat entre els espècimens estudiats, però fou assenyalat per ESTANY (1977) de Na Foradada.

Família CHELIFERIDAE

Rhacochelifer maculatus (L. Koch)

Localitat: Estell Xapat de Llevant.

Espècie normalment cortícola, freqüentment es troba sota escorça de pins o de plàtans, però també en terra BEIER (1961) l'esmenta de Menorca, ORGHIDAN et al. (1975) de Mallorca. Els exemplars de Mallorca (Illetes al sud de Palma, lg. V. Mahnert, 31.3.1968) foren recol·lectats sota pedres i en terra.

Hysterochelifer tuberculatus (H. Lucas)

Localitats: Port de Cabrera; camí de la Serra de ses Figueres; Illa des Conills; Monument als Francesos; L'Imperial; Na Pobra.

ESTANY (1977) recull aquesta espècie de Na Foradada, BEIER (1961) de Mallorca i de Menorca. Han estat descrites dues subespècies, la validesa dels caràcters diagnòstics dels quals ha d'esser controlada.

Hysterochelifer sp.

Localitat: Na Pobra.

N'ha estat estudiada una única femella que es distingeix de *H. tuberculatus* per tenir uns pedipalps un poc més gruixuts (particularment la tibia), l'espermateca és igual a *H. tuberculatus*. Una determinació específica en absència del mascle resulta impossible.

AGRAÏMENTS

He d'agrair al Sr. Guillem Pons l'oportunitat d'estudiar aquesta petita col·lecció de pseudoscorpins. Aquest treball s'ha beneficiat del projecte d'investigació de la DGICYT PB88-0041.

Taula de les espècies de pseudoscorpins de l'Arxipèlag de Cabrera que han estat recol·lectades per a cada illot: 1. Na Foradada, 2. Na Pobra, 3. Na Plana, 4. L'Esponja, 5. Illa des Conills, 6. Na Redona, 7. Illa de Cabrera, 8. Illa des Fonoll, 9. Illa de ses Rates, 10. L'Imperial, 11. Estell Xapat de Ponent, 12. Estell de s'Esclata-sang.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
<i>Chthonius gibbus</i>		+				+	+		+			+
<i>Chthonius</i> n. sp.					+							
<i>Chthonius</i> n. sp.							+					
<i>Roncus caralitanus</i>							+					
<i>Neobisium ischyrum balearicus</i>							+					
<i>Microcreagrina hispanica</i>							+					
<i>Olpium pallipes</i>							+					
<i>Calocheiridius olivieri</i>			+			+	+				+	
<i>Geogarypus nigrimanus</i>							+					
<i>Garypus levantinus</i>		+		+				+	+		+	
<i>Pselaphochernes lacertus</i>	+	+						+		+		
<i>Pselaphochernes setiger</i>	+											
<i>Rhacochelifer maculatus</i>											+	
<i>Hysterochelifer tuberculatus</i>		+			+		+			+		
<i>Hysterochelifer</i> sp.		+										

BIBLIOGRAFIA

- BEIER, M. (1961). "Nochmals über iberische und marokkanische Pseudoscorpione". *Eos*, 37:21-39.
- BELLÉS, X. (1987). *Fauna cavernícola i intersticial de la península Ibèrica i les Illes Balears*. Monografies científiques, 4. 207 pp. Palma de Mallorca.
- ESTANY, J. (1977). "Sobre algunos Pseudoscorpiones de la Islas Baleares". *Publ. Dep. Zool. Univ. Barcelona*, 2: 29-33.
- GARDINI, G. (1983). "Redescription of *Roncus lubricus* L.Koch, 1873, type-species of the genus *Roncus* L.Koch, 1873". *Bull. Br. arachnol. Soc.*, 6:78-82.
- GARDINI, G. & RIZZERIO, R. (1985). "Materiali per una revisione del genere *Roncus* L. Koch, 1883. I. Ridescrizione dei tipi di alcune specie italiane non cavernicole (Pseudoscorpionida, Neobisiidae)". *Fragm. ent.*, 18:47-79.
- HEURTAULT, J. (1981). "Présence et signification dans la France méditerranéenne des espèces des genres *Beierochelifer*, *Cheirochelifer* et *Calocheliridius* (Arachnides, Pseudoscorpions)". *Atti Soc. Tosc. Sci. Nat.*, Mem., ser. B, 88, suppl.:209-222.
- LAGAR, A. (1972). "Contribución al conocimiento de los Pseudoscorpiones de España. II". *Speleon*, 19:45-52.
- MAHNERT, V. (1977). "Spanische Höhlenpseudoskorpione". *Misc. Zool.*, 4:61-104.
- MAHNERT, V. (1978). "Zwei neue *Dactylochelifer*-Arten aus Spanien und Mallorca (Pseudoscorpiones)". *Eos*, 52:149-157.
- MAHNERT, V. (1989). "Les pseudoscorpions (Pseudoscorpiones, Arachnida) récoltés pendant la campagne biospéologique 1987 à Minorque". *Endins* 14/15:85-87.

- ORGHIDAN, T., DUMITRESCU, M. & GEORGESCO, M. (1975). "Mission biospéologique "Constantin Dragan" à Majorque (1970-1971). Première note: Arachnides (Araneae et Pseudoscorpionidea)". *Trav. Inst. Spéol. "Emile Racovitza"*, 14:9-33.
- PONS, G. (1993). "Estudi preliminar sobre la fauna d'Aranèids (Arachnida, araneae)". In: ALCOVER, J.A., BALLESTEROS, E. i FORNÓS, J. (Eds.), *Història Natural de l'Arxipèlag de Cabrera*, pp: 333-350 (en aquest volum).
- ZARAGOZA, J.A. (1986). "Distribución de los Pseudoscorpiones cavernícolas de la península Ibérica e Islas Baleares (Arachnida)". *Actas X Congr. Int. Aracnol.*, 1:405-411. Jaca.